

ISLAMSKA MISAO

Osnivač i izdavač: Fakultet za islamske studije, Novi Pazar

Za izdavača: muftija dr. Mevlud Dudić

Glavni urednik: muftija dr. Mevlud Dudić

Pomoćnik urednika: hfz. prof. dr. Haris Hadžić

Redakcija: prof. dr. Sulejman Topoljak, prof. dr. Hajrudin Balić,
prof. dr. Mustafa Fetić, hfz. prof. dr. Almir Pramenković, doc. dr.
Siham Mevid

Šerijatski recenzent: hfz. prof. dr. Almir Pramenković

Tehnički urednik: Senad Redžepović

Lektor: Samir Škrijelj

Štampa: Grafičar, Užice

Tiraž: 500 primjeraka

Adresa redakcije: Fakultet za islamske studije,
ul. Rifata Burdževića 1, 36300 Novi Pazar

Štampanje ovog broja pomogla je Vlada R. Srbije - Kancelarija
za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

378:28

ISLAMSKA misao : godišnjak Fakulteta za islamske studije

Novi Pazar / glavni urednik Mevlud Dudić. - 2007, br. 1- . - Novi

Pazar : Fakultet za islamske studije, 2007- (Užice : Grafičar). - 24 cm

Godišnje. - Drugo izdanje na drugom medijumu: Islamska misao

(Novi Pazar. Online) = ISSN 2956-2236

ISSN 1452-9580 = Islamska misao (Novi Pazar)

COBISS.SR-ID 141771532

ODGOJ DJECE U PORODICI

Sažetak

Porodični odgoj je proces odgajanja i razvoja djece u porodici, kojeg provode roditelji i drugi članovi porodice. Značaj porodičnog odgoja u kontekstu odrastanja i društveno-odgovornog stasavanja djeteta, odnosno mlade osobe, u suštinskom pogledu je nezamjenjiv.

Stoga, u ovom radu jedno poglavlje je posvećeno porodici kao prvoj i najvažnijoj životnoj školi svakog djeteta, s ciljem da se ukaže na značaj i ulogu porodice u pogledu odrastanja, odgajanja, emocionalne, ekonomske i druge sigurnosti djeteta, te sveukupno na vitalni značaj porodice.

Odgoj i odgajanje ima svoja pravila po kojima se odvija. Prema tome, i za odgoj djece u porodici važno je poštovati pravila i određene principe porodičnog odgoja. Stoga, u centralnom dijelu rada obrađuju se principi i propusti u porodičnom odgoju putem kojih se želi ukazati na pravilno i nepravilno, odnosno poželjno i nepoželjno odgajanje djece unutar porodice.

Također, s obzirom na savremene okolnosti života, samim tim i odgoja djece, na kraju rada u kraćoj formi analiziraju se roditeljski izazovi odgoja djece, s namjerom da se ukaže na poteškoće odgoja i dileme u odgoju s kojima se suočavaju roditelji.

Ključne riječi: odgoj, porodica, djeca, roditelji

Education of Children in the Family

Abstract

Family education is the process of raising and developing children in the family, which is carried out by parents and other family members. The importance of family upbringing in the context of growing up and socially responsible development of a child is essentially irreplaceable.

Therefore, in this paper, one chapter is dedicated to the family as the first and most important life school for every child, with the aim of pointing out the importance and role of the family in terms of growing up, raising, emotional, economic, security of the child, and overall the vital importance of the family.

Education and upbringing has its own rules according to which it is carried out. Therefore, it is important to respect the rules and certain principles of family education for raising children in the family. In the central part of the paper, I dealt with the principles and shortcomings in family education, through which we want to point out the proper and improper, that is, the desirable and undesirable upbringing of children within the family.

Also, taking into account the contemporary circumstances of life, and then raising children, at the end of the work, the parental challenges of raising children are analyzed in a shorter form, with the intention of pointing out the difficulties of upbringing and dilemmas in upbringing that parents face.

Key words: upbringing, family, children, parents

Uvod

Pedagogija je respektabilna društvena naučna disciplina s definiranim društveno-naučnim statusom na čiji značaj, važnost i ulogu nije potrebno posebno ukazivati. Doprinos pedagogije savremenom društvu je neupitan, a istu izučava na hiljade naučnika i istraživača širom svijeta. Porodična pedagogija proučava zakonitosti i karakteristike odgoja u porodici. Porodični život je najintimnija sfera traženja i ostvarivanja čovjeka i čovječnosti.

Porodični odgoj je značajan za razvoj djeteta i formiranje njegove ličnosti. Roditelji i članovi porodice igraju ključnu ulogu u procesu odgoja djece i utječu na njihove vrijednosti, stavove i ponašanje.

U radu je riječ o odgoju djece u porodici. Porodica se definira kao osnovna društvena ćelija i kao jedna od najsloženijih, najstarijih i najtrajnijih društvenih grupa. Ona zahvata vrlo različite strane ljudskog života, pa zbog toga postoji čitavo bogatstvo značenja i objašnjenja, od filozofskih, socioloških, psiholoških, odgojnih, socijalnih, pa do ekonomskih i pravnih.

Ovu temu obradit ćemo načelno i predočiti neke osnovne naznake porodičnog odgoja. Vjerovatno se nekada zapitamo šta, zapravo, znači odgoj i kako dobro odgajati, te koje su odlike dobre porodice, a samim time i dobrog odgoja. Pojam odgoja izuzetno je kompleksan i sveobuhvatan, što u konačnici rezultira brojnim definicijama, međutim, ovom prilikom nećemo posebnu pažnju posvećivati definiranju ovog pojma.

Porodica je prva i najvažnija životna škola

Porodica je sigurnost, oaza mira i izvor snage. Porodični odgoj je naučavanje i usvajanje vrijednosti, normi i ponašanja u okviru porodice. To podrazumijeva oblikovanje ličnosti i stavova djece kroz interakciju s roditeljima i drugim članovima porodice. Porodični odgoj utječe na ponašanje djece, razvoj ličnosti, formiranje stavova i odnosa s drugima, kao i na buduće odluke i ponašanje u životu.

U porodičnom okruženju dijete stječe prva iskustva, uči na temelju roditeljskog ponašanja, formira mišljenje i stavove, razvija svoje osobne potencijale i socijalne odnose. (Ivana Belamarić)¹ Porodični odgoj omogućuje pažnju, pruža podršku, sigurnost kroz razgovore o emocijama i problemima, oblikuje pravila i granice ponašanja. To doprinosi uspostavljanju atmosfere povjerenja, poštovanja i razumijevanja unutar porodice i ambijenta u kojem dijete može da razvija zdrave emocionalne i socijalne odnose.

Neupitno je da je Allah dž.š. poslao upute ljudima kako urediti i organizirati život, a sa aspekta islamske pedagogije polazna osnova za naznačenu temu jesu Božije riječi: *"O vi koji vjerujete, sebe i svoje porodice čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti..."* (Et-Tahrim, 6)² Također, svi ljudi, a prije svega muslimani, više od četrnaest vjekova imaju jasne smjernice, imaju uzor i primjer kako najbolje urediti svoj život, a to je Poslanik Muhammed a.s. Sunnet Božijeg Poslanika a.s. obiluje mudrim savjetima o tome kako izabrati bračnog partnera, kako postaviti temelje braka, kako odgajati djecu i formirati sretnu porodicu.

Porodica je prva i najvažnija škola života jer se temelji emocionalnog, socijalnog i moralnog razvoja ličnosti stječu u porodici. Svojim ponašanjem roditelji služe djeci kao pozitivan ili negativan uzor u svakodnevnom životu. Porodični odgoj ima veliki utjecaj na razvoj djeteta i njegovu budućnost. Djeca koja su odgajana u porodici u kojoj se cijene vrijednosti i stavovi imaju jače samopouzdanje i sposobnost donošenja odgovornih odluka.

Pedagogija je nauka širokih teoretskih okvira i odlikuje se obiljem materijala zbog čega su njene rasprave izuzetno široke i obimne, tako da se neupućenom čitaocu ponekad nije lahko snaći u tom izobilju. Međutim, kada je u pitanju islamska pedagogija koja se temelji na osnovnim izvorima islama, na Kur'anu i hadisu, orijentacija i snalaženje u njoj daleko je

¹ Ivana Belamarić, "Suvremena obitelj i odgoj djece", Centar Sirius, dostupno na: <https://centar-sirius.hr/suvremena-obitelj-i-odgoj-djece/>

² Kur'an s prijevodom, Besim Korkut, Et-Tahrim, El-Kalem, Sarajevo, 2005.

lakše, jer svi njeni savjeti i upute su daleko bliži i razumljiviji ljudima.

Tako Allahov Poslanik a.s. daje pedagoški savjet svim roditeljima: "Hranite svoju djecu sedam godina, odgajajte ih sedam godina, a zatim ih uzimajte za saradnike sedam godina." Kako kažu učenjaci islama, ovaj hadis Allahovog Poslanika a.s. obuhvata dva značenja: a) ukazuje na prirodu prvih perioda ljudskog života i b) ukazuje na obavezu roditelja čemu da daju prednost u svakom od tih perioda. (Dr. Fethi Ali Jusuf, 1999:36-37)³

Također, o podizanju djece slično se bilježi od h. Alije b. Ebi Taliba: "Igrajte se s njima prvih sedam godina; podučavajte ih sljedećih sedam godina; savjetujte ih sljedećih sedam godina." (Farida Ali, 2015:3)⁴

Porodica je tokom historije bila i ostala prvi i nezaobilazni odgojni faktor. U okrilju porodice i usred porodične pažnje dijete napravi prve korake u životu, a porodični odgoj je osnovni odgoj koji se tokom daljeg života nadograđuje i oblikuje i van porodice u odgojno obrazovnim ustanovama.

Prirodna je i društvena funkcija roditelja da djeci prenesu najbolje od svog moralnog, intelektualnog, tjelesnog i emocionalnog života. Veliki pedagozi govore da dijete gleda na život kroz prizmu porodičnog života i da mu je porodica ogledalo života. Međusobni odnosi roditelja i drugih članova porodice privlače njegovu pažnju - dijete ih promatra, prihvata i oponaša. U porodici se formiraju djetetovi društveni stavovi, navike za red i rad i društveno ponašanje. Roditelj je najbliži krvni srodnik - on se brine o svom djetetu trajno, daruje mu svoju ljubav i nježnost, druži se s njim, igra i raduje. Zajednički život, zajednički interesi, zajedničke radosti i problemi, ljubav roditelja prema djeci i djece prema roditeljima, čvrsto ih međusobno povezuje i stvara posebne mogućnosti odgojnog djelovanja. Velike mogućnosti odgojnog djelovanja potvr-

³ Fethi Ali Jusuf - Mahmud Abduhu Ahmed - Mustafa Abdullah Ibrahim; Et-Terbijjetu-d-dinijetu-l-islamijje bejne-l-esaleti ve-l-muasare; Alemu-l-kutub, Kairo, 1999.

⁴ Farida Ali, et al., Children in Islam - Their Care, Upbringing End Protection, Al-Azhar University & United Nations Children's Fund (UNICEF) New York, 2015., dostupno na: https://www.academia.edu/38492161/Children_in_Islam_Their_Care_Upbringing_and_Protection

đu je i činjenica da su djeca najviše vezana uz porodicu u najranije doba kada su i najosjetljivija za odgojne utjecaje i kada se postavljaju temelji buduće osobnosti. Stoga je porodica prva prirodna škola humanizacije mladog čovjeka.

Božiji Poslanik a.s. je rekao: "Roditelj ne može svome djetetu podariti ništa bolje od lijepog odgoja." (Tirmizi, Sunen)⁵ Odgoj počinje u porodici - u njoj se rađa novi život i u njoj započinje proces ljudskog razvitka i oblikovanja. U prirodnim uvjetima života, u porodičnom domu započinje proces socijalizacije - tu dijete upoznaje druge ljude, uspostavlja prve kontakte, prihvata načine i razvija navike kulturnog ponašanja.

U porodici dijete čini prve korake u život. Mladom ljudskom biću potrebna je pomoć i podrška u razvitku. Samo roditelji i intimni porodični odnosi mogu imati toliko razumijevanja i strpljenja, upornosti, suosjećanja, odricanja i nesebične pomoći djeci u procesu njihovog razvitka. (Branka Biketa Caktaš, Senka M. Ivanušec)⁶

Porodica je takva društvena zajednica za kojom svaki pojedinac osjeća potrebu, jer su ciljevi koji se u njoj ostvaruju temelji cjelokupnog čovjekovog života i zbog toga je ona najsvestranija i najjedinstvenija skupina od vitalnog značaja za svakog člana društvene zajednice. Upravo ta potreba da uspostavi nit zajedništva čovjeka današnjice nanovo upućuje na porodicu. Porodični život je sasvim sigurno najintimnija sfera traženja i ostvarivanja čovjeka i čovječnosti. Možemo reći da je porodica u izvjesnom smislu posrednik između djeteta i šire društvene zajednice. (Konculov Ivana, 2009.)⁷ Međutim, danas su mišljenja podijeljena o značaju i utjecaju porodičnog odgoja s jedne strane i društvenog odgoja sa druge.

Liberalizam koji se pojavio kao dominirajuća vrijednost u posljednjih nekoliko desetljeća imao je za posljednicu jačanje filozofije individualiz-

⁵ Tirmizi, Sunen, Kitabu-l-birr, 4/338.

⁶ Branka Biketa Caktaš, Senka M. Ivanušec, *Odgoj u obitelji*, https://www.djecivrticivanic.hr/documents/zaroditelje/preporuke/Odgoj_u_obitelji

Ivana Konculov, *Utjecaj porodičnih specifičnosti na vaspitanje dece*, Vršac, 2009.

⁷ Ivana Konculov, *Utjecaj porodičnih specifičnosti na vaspitanje dece*, Vršac, 2009.

ma i veće mogućnosti slobode izbora načina života. Mijenjaju se uloge muškarca, žene i djece, a što je rezultiralo pojavom nepreglednih promjena u partnerskim i porodičnim oblicima života. (Wilk, 2003)⁸ Navedene promjene u postmodernim porodicama odrazile su se na odgojne mogućnosti porodice, kao i na samu prirodu porodičnog odgoja.

Zasnivanje porodice, sklapanje braka prirodna je ljudska potreba i obaveza za sve one koji ispunjavaju osnovne uslove za to. Islamska pedagogija posebnu pažnju pridaje izboru bračnog druga, kako bi musliman i muslimanka mogli udovoljiti obavezi lijepog i kvalitetnog odgoja svoje djece. Bračni par u braku upućen je na međusobnu saradnju u izgradnji porodice i preuzimanju odgovornosti, te se na tom časnom putu međusobno pomažu, uvažavaju i nadopunjuju.

U postmodernoj obitelji, za razliku od tradicionalne nuklearne obitelji, uočljiva je tendencija prema dominaciji osobnih interesa, dok je opće dobro u drugom planu. I muškarci i žene teže profesionalnom napredovanju i materijalnom blagostanju, dok se tradicionalne obiteljske vrijednosti zanemaruju. Kultura individualizma u suprotnosti je s vrijednostima i zahtjevima koje traži život u zajednici, pa je čestim uzrokom sukoba među partnerima i raspada obitelji. Naime, zasnivanje obitelji temelji se na svjesnom stupanju u zajednicu u kojoj se zajednički realiziraju životni ciljevi i ostvaruju temeljne vrijednosti slobode. Međutim, težnja za slobodom i nezavisnošću ponekad može dovesti do sebičnosti, slabljenja društvenih veza i sukoba s potrebom pripadanja drugome i suradnjom. (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003.)⁹ Ovi trendovi u međuljudskim odnosima djelomično su uzrokom stvaranja različitih partnerskih i obiteljskih struktura.

Prema tome, izbor bračnog druga na temelju vjere i morala najvažnija je stvar koja supružnicima osigurava željenu sreću, djeci uzoran islamski odgoj, a porodici željenu sigurnost. Božiji Poslanik a.s. je kazao:

⁸ Wilk, L., Familienform als Determinante kindlicher Entwicklung und kindlichen Glücks? In: Heim, R.; Posch, C. Familienpädagogik. Innsbruck: Studienverlag, 2003.

⁹ Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N.; Josipović, V., Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2003.

“Plemenito postupajte prema svojoj djeci i što ljepše ih odgojite.” (Ibn-Madže, Sunen)¹⁰ Na ovakvim temeljima upotpunjuje se duh međusobne saradnje i odnosa među supružnicima, što rezultira izvanrednim uspjesima u pogledu podizanja, odgajanja i formiranja uzorite djece. U tom smislu, djeca kao plodovi braka su emanet, odgovornost, ali i radost srca supružnika i ukras ovog svijeta kako to Allah dž.š. kaže u suri El-Kehf: *“Bogatstvo i sinovi su ukras u životu na ovom svijetu...”* (El-Kehf, 46)¹¹

“Svako vrijeme sa sobom nosi svoje izazove i poteškoće koje se odražavaju na odgoj djece i mladih. Tako nam današnje vrijeme i društvo u kojem živimo pruža, uistinu, puno blagodati, ali istovremeno uzima svoj danak. Najbolniji je, zasigurno, onaj koji pogađa djecu jer su ona najnezaštićenija i potrebna naše blizine, pažnje i vodstva.” (Marunčić Sabina, 2008.)¹²

Principi i propusti u porodičnom odgoju

Porodica može utjecati na vrijednosti i norme koje dijete usvaja. Roditelji i članovi porodice trebaju biti uzori za djecu i pokazivati šta je važno u životu. Djeca će onda naučiti i prihvatiti te vrijednosti kao svoje. Porodični odgoj uključuje i komunikaciju između roditelja i djece. Djeca trebaju biti ohrabrivana da otvoreno razgovaraju sa svojim roditeljima i da podijele svoje misli i osjećaje. Roditelji također trebaju biti otvoreni i razumijevajući prema svojoj djeci.

Odgoj djece u porodici poznaje različite oblike kao što su: uvjeravanje, sprječavanje, usmjeravanje, poticanje i metode odgajanja: metoda razgovora, metoda navikavanja i druge. Metoda razgovora pomaže djetetu da upozna svoje postupke i izađe iz negativnih situacija. Metoda navikavanja doprinosi da djeca formiraju i stječu navike oponašanja roditelja. U porodici djeca stječu moralne, religijske, zdravstvene, rad-

¹⁰ Ibn-Madže, Sunen, Kitabu-l-edebe, od Enesa, r.a., 4/1211.

¹¹ Kur'an s prijevodom, Besim Korkut, El-Kehf, El-Kalem, Sarajevo, 2005.

¹² Marunčić Sabina, Odgoj u svijetu pomućenih vrijednosti, 2008.

ne, kulturne i druge navike. Ne možemo odgajati samo riječima, već i postupcima koji su u skladu s govorom i mislima.

Kao što je na početku ovog rada i naznačeno, zadržat ćemo se na osnovnim naznakama porodičnog odgoja, te u tom smislu u nastavku ćemo navesti principe i propuste u porodičnom odgoju. Principi porodičnog odgoja uglavnom su podudarni kod većine autora sa manjim razlikama, a mi smo se u ovom radu opredijelili za slijedeće:

1) **Princip poštovanja ličnosti djeteta** - podrazumijeva uvažavanje djeteta, kao i uvažavanje njegovog ljudskog dostojanstva, želja i inicijativa.

2) **Princip potpune angažiranosti** - podrazumijeva uključivanje djeteta u život i rad porodice, te stavljanje u funkciju njegovih tjelesnih i mentalnih sposobnosti, kroz različite aktivnosti kao što su: igra, učenje, kućni poslovi.

3) **Princip pravilne orijentacije** - zahtijeva međusobno povjerenje djece i roditelja, kao i skladne odnose između članova porodice.

4) **Princip jedinstvenosti** - podrazumijeva skladno odgojno djelovanje roditelja i ostalih članova porodice.

5) **Princip dosljednosti** - nalaže roditeljima da ostanu dosljedni sami sebi, tj, da dijete mora shvatiti da se prihvaćeni red, disciplina, pravila igre i ponašanja moraju uvažavati.

6) **Princip individualnog prilaženja** - podrazumijeva usklađivanje odgojnih mjera sa individualnim posebnostima djece. (Tomić, Osmić i Karić, 2006)¹³ Naravno, postoje i drugi principi, kao što je Princip međusobnog povjerenja i dr.

Uzvišeni nam je naredio da činimo dobročinstvo roditeljima, ali je isto tako naredio da činimo dobro svojoj djeci. Život u porodici trebao bi biti pun radosti, sreće, zadovoljstva i uživanja. Međutim, u mnogim porodicama to nije tako. Roditelji znaju da trebaju postaviti granice u odgoju svoje djece, ali ne znaju kako ih izreći i kako postići da ih djeca

¹³ Ruža Tomić, Ibrahim Osmić, Esad Karić, Pedagogija, Danfas, Tuzla, 2006.

shvate ozbiljno, a da ih pritom ne povrijede. Popustljivost, prevelika briga te ispunjenje svake djetetove želje, odnosno prohtjeva, razvija kod djeteta razmaženo ponašanje. Danas je sve više mažene i zaštićivane djece koja ne smiju plakati ili se ljutiti, što nimalo nije dobro za njihov zdrav razvoj. U redu je pustiti dijete da izražava svoje emocije, jer tako ga emocionalno odgajamo i time se uči emocionalnoj inteligenciji, a odgovornost roditelja je naučiti ga da emocije izražava na adekvatan način. Mnogi roditelji imaju poremećene ili mučne odnose sa svojom djecom i često čak i mala djeca postanu izvori muka roditeljima. Međutim, mala izmjena u odnosu ili ponašanju u stanju je učiniti život sretnijim i za dijete i za roditelja. Dosta je grešaka i propusta u odgoju djece, te navodimo sljedeće:

1) **Navikavanje djece na kukavičluk i strah** - Uočljivo je da roditelji plaše djecu kada plaču kako bi ušutjela, pa čak i plašenjem učiteljem, školom, ljekarom, efendijom itd., što predstavlja plodno tlo za usađivanje straha i kukavičluka u djeci.

2) **Navikavanje djece na izobilje, raskoš i luksuz** - Omogućavanje djetetu da odrasta u raskoši dovodi do djetetove sebičnosti i samodovoljnosti, tako da ne brine za druge.

3) **Udovoljavanje svim dječijim prohtjevima** - Neki roditelji daju djeci sve što zatraže od njih, tako da se djeca uče na rasipanje imetka i njegovo trošenje na pogrešan način, što prouzrokuje da djeca ne znaju cijeniti imetak niti ga trošiti na ispravan način.

4) **Ispunjavanje dječjih zahtjeva kada zaplaču, posebno malo djeci** - Često mališani traže od roditelja nešto, pa ukoliko roditelji odbiju da im to ispune, počnu plakati sve dok im se ne udovolji, što uzrokuje slabost kod djece.

5) **Pretjerana strogost i okrutnost** - Ovu grešku u odgoju roditelji čine ako ga pretjerano kažnjavaju ili kritiziraju i za male i velike pogreške.

6) **Pretjerana štednja** - Štednja na djeci više nego je potrebno

kod njih prouzrokuje potrebu za novcem, materijalnim, a što ih može navesti da to traže putem krađe ili traženjem od ljudi.

7) **Uskraćivanje nježnosti i milosti** - Ukoliko djeci bude uskraćena nježnost, oni će je tražiti van kuće ne bi li pronašli nekoga ko će im tu potrebu zadovoljiti.

8) **Pretjerano povjerenje u djecu** - Neki roditelji imaju pretjerano lijepo mišljenje o svojoj djeci, ne provjeravaju ih, niti znaju s kim se druže, a ukoliko njihova djeca skrenu sa ispravnog puta, traže im izgovore i slijepo staju u njihovu odbranu.

9) **Pretjerano loše mišljenje o djeci** - Ovakvi roditelji nemaju nikakvog povjerenja u svoju djecu, a što je suprotno prethodno navedenom. Ovakva djeca imaju osjećaj da su njihovi roditelji svugdje za njima.

10) **Pravljenje razlike među djecom** - Ima roditelja koji prave razliku među svojom djecom u davanju i poklonima, dok drugi tu razliku prave u ophođenju i igranju s djecom, što prouzrokuje ljubomoru jednih prema drugima i pojavu mržnje među njima.

11) **Dugo odsustvovanje od kuće** - Neki roditelji zapostavljaju svoj dom i puno vremena borave van kuće i time izlažu svoju djecu brojnim nevoljama i smutnjama.

12) **Navikavanje djece na loše ponašanje i ružan govor** - Oponašanje nedoličnih u životu, upućivanje djeci pogrdnih riječi i nazivanje djece ružnim nadimcima rezultira da to djeca usvoje kao životno pravilo.

13) **Prakticiranje činjenja loših dijela pred djecom** – Konzumiranje duhana, alkohola, međusobne rasprave, nepristojno odijevanje predstavljaju loš uzor kod djece.

14) **Ostavljanje nadzora nad upotrebom telefona i interneta** - Neki roditelji ne pridaju nikakvu pažnju telefonu i internetu i nemaju nikakvog nadzor nad njim, ne znajući koliko se tu krije opasnosti, te da mogu biti uzrok propasti.

15) **Nemar prema literaturi koju čitaju djeca** - Čitanje, nema sumnje, utječe na čitatelja pozitivno i negativno, stoga je neophodno usmjeravati djecu na ono što je u tom pogledu korisno, a odvrćati od onoga u čemu nema koristi ili je štetno.

16) **Neshvatanje prirode djeteta** - Mnogi roditelji ne razumiju prirodu svoje djece. Međutim, neophodno je znati da se djeca razlikuju, te ophođenje prema djeci na isti način može uzrokovati njihovu devijaciju.

17) **Kontradiktornost** – Poput, kada roditelj naređuje svojoj djeci da budu iskreni, a on laže; ili im naređuje da ispunjavaju obećanje, a on ga ne ispunjava; ili im naređuje da čine dobročinstvo roditeljima i čuvaju rodbinske veze, a on je nepokoran roditeljima i kida rodbinske veze i sl. Ovo ne znači da roditelj ostavi savjetovanje djece ukoliko on ima propusta, međutim kontradiktornost slabi korist savjetovanja. (Muhamed b. Ibrahim El-Hamd, 2002.)¹⁴

Porodični odgoj utječe i na odnose djece sa članovima porodice i drugim ljudima. Djeca koja su odgajana u ljubavi i poštovanju, često imaju jače veze sa svojim roditeljima i članovima porodice, kao i sa drugim ljudima.

Ako su roditelji u dovoljnoj mjeri kulturni, dostojanstveni, dosljedni u ponašanju, marljivi, disciplinirani, suosjećajni, iskreni i srdačni, tada će sve pozitivne osobine slijediti i djeca. Da ne bi dolazilo do usvajanja negativnih oblika vladanja, roditelji bi morali pravovremeno započeti s primjenom sredstava za sprječavanje: postavljanje granica, nadzor, dosljednost. (M. Rečić, 2003.)¹⁵

Roditeljski izazovi odgoja djece

Dok je nekada u odgoju prevladavalo nastojanje da se mlade pripremi za život u zajednici, saradnju, dijeljenje s drugima, da se razvije

¹⁴ Muhamed b. Ibrahim El-Hamd, *Opasne greške u odgoju djece*, Biblioteka Nun, 2002.

¹⁵ M. Rečić, *Pedagoška biblioteka*, Đakovo, 2003., dostupno na: <https://www.skole.hr/odgoj-u-obitelji/>

odgovornost prema drugima, da se njeguju veze s članovima proširene obitelji, obiteljsko jedinstvo i solidarnost, a manje natjecanje i osobno postignuće, danas je naglasak na razvoju dječje nezavisnosti (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003.)¹⁶ Savremene spoznaje o razvoju djeteta uništile su paradigmu o poslušnosti, a afirmirale paradigmu odgovornosti. Od roditelja se očekuje da naprave pomak od odgoja za poslušnost prema odgoju za odgovornost, kreativnost i kritičko mišljenje. Da bi to mogao, roditelj mora sliku djeteta kao ovisnog i pasivnog primatelja utjecaja odraslih zamijeniti slikom djeteta kao aktivnog, kompetentnog i sposobnog bića.

Koncept roditeljskog vođenja uključuje roditeljski autoritet, međusobni dijalog, zanimanje za dijete, uključenost u njegov život i prepoznavanje djetetovih potreba. (Juul, 2008.)¹⁷ Bez obzira na moguće razlike u određivanju roditeljske uloge, većina se savremenih autora slaže da je zadatak roditelja da postavlja jasne granice djetetu te da mu osigura okruženje u kojem će stjecati životno važne vještine.

Dijete kompetenciju razvija kroz aktivnost, pa dobar odgoj pretpostavlja pružanje prilike djetetu da u svakodnevnim situacijama donosi odluke, rješava probleme i uči se odgovornosti. Za mnoge je roditelje ova nova situacija zbunjujuća. Jedni smatraju da su zabranom tjelesnog kažnjavanja izgubili roditeljski autoritet, a drugi su demokratske odnose zamijenili pretjeranom popustljivošću i dječjom anarhijom. Postoje i oni koji su uzeli sudbinu djeteta u svoje ruke te im organiziraju dan, ispunjavaju ga obavezama, uz stalno nadgledanje i nedavanje mogućnosti razvijanja samostalnosti, ali uz stalno insistiranje na uspješnosti.

Očito je da je današnji odgoj postao vrlo zahtjevan i, osim što traži od roditelja odricanje, vrijeme, strpljenje i razumijevanje djeteta, traži određena znanja i vještine. Teško je udovoljiti zahtjevima savremenog odgoja ako se roditeljska znanja i vještine temelje na naslijeđu vlastitih

¹⁶ Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N.; Josipović, V., Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2003.

¹⁷ Juul, J., Život u obitelji: Najvažnije vrijednosti u zajedničkom životu i odgoju djece, Naklada Pelago, Zagreb, 2008.

roditelja. Kompetentan roditelj poznaje razvojne potrebe djeteta, pruža kvalitetan odgoj, zna odabrati za svoje dijete odgovarajuće porodične utjecaje, shvata važnost i sposoban je za razvijanje partnerstva s onima koji izvan porodice brinu o njegovom djetetu, odgajaju ga i obrazuju.

Odgoj, izgradnja čovjeka ne ograničava se samo na neku odgojno-obrazovnu ustanovu, nego najprije na Kur'an kao Allahov govor i uputu, hadis Poslanika Muhammeda a.s., jer kako je kazao Poslanik a.s.: "Zaista je Uzvišeni Allah Odgajatelj u ovom Kur'anu, pa zato učite iz njega." (El-Hakim, El-Mustedrek)¹⁸

Zaključak

Za bilo koji posao čovjek se priprema, pa kako bi se tek onda trebalo spremati za odgajanje i pripremanje budućih generacija? Odgajanje djece je, uistinu, izuzetno važno, a uz to je i jedna od najtežih zadaća u životu čovjeka. Nema sumnje da je odgoj djece ili odgoj novih generacija velika odgovornost i teret koji zajednički trebaju nositi, prije svega, roditelji, a sa njima i društvene ustanove čija je zadaća odgoj i obrazovanje djece i omladine.

Porodični odgoj važan je za razvoj djeteta i formiranje njegove ličnosti. Roditelji i članovi porodice trebaju biti svjesni svoje uloge u procesu odgoja i nastojati da budu uzori i podrška za svoju djecu. Porodični odgoj može imati dugotrajne utjecaje na život djeteta, uključujući vrijednosti, stavove i odnose sa drugima.

¹⁸ El-Hakim, El-Mustedrek, Kitab Fedailu-l-Kur'an, od Ibn-Mes'uda, r.a., 1/555.

Izvori

- 1) Ivana Belamarić: *Suvremena obitelj i odgoj djece*, Centar Sirius, dostupno na: <https://centar-sirius.hr/suvremena-obitelj-i-odgoj-djece/>
- 2) Kur'an s prijevodom: Besim Korkut, *Et-Tahrim*, El-Kalem, Sarajevo, 2005.
- 3) Fethi Ali Jusuf - Mahmud Abduhu Ahmed - Mustafa Abdullah Ibrahim: *Et-Terbijjetu-d-dinijjetu-l-islamijje bejne-l-esaleti ve-l-muasare; Alemu-l-kutub*, Kairo, 1999.
- 4) Farida Ali, et al.: *Children in Islam - Their Care, Upbringing and Protection*, Al-Azhar University & United Nations Children's Fund (UNICEF), New York, 2015., dostupno na: https://www.academia.edu/38492161/Children_in_Islam_Their_Care_Upbringing_and_Protection
- 5) Tirmizi: *Sunen, Kitabu-l-birr*, 4/338.
- 6) Branka Biketa Caktaš, Senka M. Ivanušec: *Odgoj u obitelji*, https://www.djecjivrticivanic.hr/documents/zaroditeljje/preporuke/Odgoj_u_obitelji
- 7) Ivana Konculov: *Uticaj porodičnih specifičnosti na vaspitanje dece*, Vršac, 2009.
- 8) Wilk, L.: *Familienform als Determinante kindlicher Entwicklung und kindlichen Glucks*, In: Heim, R.; Posch, C.: *Familien-pädagogik*, Innsbruck: Studienverlag, 2003.
- 9) Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N.; Josipović, V.: *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2003.
- 10) Ibn-Madže, *Sunen: Kitabu-l-edeb*, od Enesa r.a., 4/1211.
- 11) Kur'an s prijevodom: Besim Korkut, *El-Kehf*, El-Kalem, Sarajevo, 2005.
- 12) Marunčić Sabina: *Odgoj u svijetu pomućenih vrijednosti*, 2008.

- 13) Ruža Tomić, Ibrahim Osmić, Esad Karić: *Pedagogija*, Danfas, Tuzla, 2006.
- 14) Muhamed b. Ibrahim El-Hamd: *Opasne greške u odgoju djece*, Biblioteka Nun, 2002.
- 15) M. Rečić: Pedagoška biblioteka, Đakovo, 2003., dostupno na: <https://www.skole.hr/odgoj-u-obitelji/>
- 16) Raboteg-Šarić, Z.; Pećnik, N.; Josipović, V.: *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Zagreb, 2003.
- 17) Jull, J.: *Život u obitelji: Najvažnije vrijednosti u zajedničkom životu i odgoju djece*, Naklada Pelago, Zagreb, 2008.
- 18) El-Hakim, El-Mustedrek, *Kitab Fedailu-l-Kur'an*, od Ibn-Mes'uda r.a., 1/555.